

Юлія Анатоліївна ЛЕЩУК

Аспірантка кафедри економіки та соціально-поведінкових наук Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини

ВПЛИВ БІРЖОВИХ ЦІН НА ПРОЦЕСИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РИНКАХ

Лещук, Ю. А. Вплив біржових цін на процеси ціноутворення на сільськогосподарських ринках [Текст] / Юлія Анатоліївна Лещук // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 35–40. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті узагальнено основні аспекти впливу біржового ціноутворення на формування цін на ринку соняшнику в Україні. У дослідженні використовуються статистичні методи аналізу світового споживання насіння соняшнику, оцінка структури основних країн імпорту й експорту насіння соняшника на світовий ринок. При визначенні впливу біржових цін на експортні ціни на насіння соняшнику використовувалися фундаментальні чинники. Здійснено оцінку структури світового ринку насіння соняшнику, яка свідчить про значну частину України у його виробництві й споживанні. Встановлено, що ціноутворення на світових ринках суттєво впливає на формування експортних цін на насіння соняшнику на умовах FOB та CPT в Україні, що вимагає постійного вивчення ситуації на світовому ринку нафтопродуктів. Обґрунтовано, що ціна соняшнику формується під впливом світових цін на нафту, що свідчить про високий рівень співвідношення світових цін на нафту з вітчизняним ціноутворенням на сільськогосподарську продукцію.

Ключові слова: біржове ціноутворення, ціна, ф'ючерсні контракти, біржа, ринок соняшнику.

Juliia Ananatoliivna LESCHUK

Post-graduate student of the Department of Economics and Social-Behavioral Sciences
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

THE IMPACT OF EXCHANGE PRICES ON THE AGRICULTURAL MARKETS PRICING PROCESS

Abstract

The article summarizes the main aspects of the influence of exchange pricing on the formation of prices on the sunflower market in Ukraine. The study uses statistical methods for analyzing world sunflower seed consumption, assessing the structure of the main countries of import and export of sunflower seeds to the world market. When determining the impact of stock prices on export prices for sunflower seeds, fundamental factors were used. An estimation of the structure of the world market of sunflower seeds is done, which indicates a significant part of Ukraine in the production, consumption of sunflower seeds. It has been established that pricing in world markets significantly influences the formation of export prices for sunflower seeds on the conditions of FOB and CPT in Ukraine, which requires constant study of the situation on the world market of petroleum products. It is substantiated that the price of sunflower is formed under the influence of world oil prices, which testifies to a high level of correlation of world oil prices with domestic pricing for agricultural products.

Keywords: exchange pricing, price, futures contracts, commodity exchange, sunflower market.

JEL classification: G 13

Вступ

Ціна продукції визначає структуру виробництва, суттєво впливає на рух грошових і матеріальних ресурсів, розподіл сировини, а також рівень добробуту населення. Невизначеність у процесі ціноутворення може знизити прибутковість виробництва й дестабілізувати фінансові результати діяльності підприємства.

Нині важливу роль у процесі формування цін на основних товарних ринках відіграє біржове ціноутворення. З часу впровадження на товарних біржах ф'ючерсних контрактів зросла і роль товарних бірж у забезпеченні прозорого та конкурентного ціноутворення. Сучасні товарні біржі перетворились на потужні центри ціноутворення й управління ціновими ризиками.

Дослідження біржового ціноутворення на товарних ринках висвітлюються в працях таких учених, як А. Масло, І. Охріменко, Л. Примостка, Н. Резнік, Ю. Рубан, Л. Телсер, М. Солодкий, О. Сохацька, О. Шпичак, В. Яворська та інших.

Мета статті

Метою дослідження є узагальнення основних аспектів впливу біржового ціноутворення на формування цін на ринку соняшнику України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Біржове ціноутворення забезпечує формування ринкового прогнозування майбутньої біржової кон'юнктури на товарних ринках, у тому числі на ринку соняшнику. Необхідно відмітити, що процеси ціноутворення на сільськогосподарську продукцію характеризуються циклічністю, вираженою сезонністю й погодними факторами. Нині механізм ціноутворення на біржовому товарному ринку пов'язаний з інноваційними біржовими інструментами, які укладаються на строк – ф'ючерсами та опціонами.

Сучасна концепція строкового біржового ціноутворення на товарному ринку пройшла еволюційний шлях розвитку і ґрунтується на засадах моделі Л. Телсера, що також включає в себе основи арбітражних теорій. Процес формування ф'ючерсних цін за моделлю Л. Телсера визначається на основі очікувань спекулянтів або трейдерів, які беруть участь у біржовій торгівлі. Тоді, як відповідно до арбітражних теорій, ф'ючерсну ціну визначають арбітражери на основі використання спредових стратегій торгівлі [1, 2, с. 29–32].

Нині світові ціни на насіння соняшнику неможливо уявити без біржового ціноутворення провідних світових бірж. Конкурентні й прозорі умови для біржових учасників забезпечують формування біржових цін як досконалого механізму рівноваження ринкового попиту і пропозиції на насіння соняшнику.

Упродовж кількох останніх століть ключова роль у формуванні ринкових механізмів ціноутворення на товарних ринках відводиться світовим біржам. Біржові ціни є основним індикатором прогнозування і планування діяльності ринкових суб'єктів. Нині до біржових інструментів, які визначають майбутні цінові тенденції, відносять ф'ючерси й опціони. Біржове ціноутворення враховує всі кон'юнктурні фактори, які мали вплив або очікуються на ринку реальних активів. У біржовій практиці такі фактори називають фундаментальними, а методика їх дослідження – фундаментальним аналізом біржової кон'юнктури [3, с. 342–343].

Процеси ціноутворення на аграрному ринку характеризуються циклічністю і залежать від сезонного фактору. У зв'язку з цим, в основу світового ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції покладено концепцію циклічності. Так, американський учений Кріс Харт на базі принципів економічної теорії охарактеризував довгострокову циклічність такими рисами [4, с. 9]:

- перехід ринку від однієї фази цінової рівноваги до іншої;
- виникнення неочікуваних зростань попиту;
- ціни зростають;

- товаровиробники активізуються в очікуванні вищих цін, а покупці за зниженими цінами;
- високий рівень пропозиції і зниження попиту коригують ринок до нового рівня базової ціни рівноваги.

Слід зауважити, що ключовими фундаментальними факторами макроекономічного рівня, які нині значно впливають на світове й вітчизняне сільськогосподарське ціноутворення є вплив кліматичних змін, який може бути не завжди прогнозованим і зростання обсягів світового виробництва біопалива, що зумовило підвищення попиту на виробництво рослинних олій для біодизелю [4, с. 7–12].

З метою аналізу проблеми реалізації насіння соняшнику необхідно розглянути канали його реалізації, які безпосередньо впливають на формування цін на даний вид продукції. Більшість держав, не проводить закупівлю сільськогосподарської продукції за державними контрактами, виключенням є закупівля зерна для державних резервних фондів, тому виробники змушені шукати інші шляхи вирішення проблем вигідної реалізації своєї продукції. За цих умов позитивним є те, що в деяких державах відбувається процес організації ринкової інфраструктури й оптових закупівель агропродукції.

Кінцевим етапом вирощування соняшнику є реалізація насіння культури. На даному етапі визначається оцінка споживчої вартості продукту, формування економічного результату виробничого процесу. Для вигідної реалізації виробленої продукції потрібен всебічний аналіз цієї проблеми та застосування комплексу підходів до її вирішення. Тільки при цьому можна розраховувати на отримання прибутку від реалізації та вести ефективне виробництво взагалі.

Упродовж 2012–2016 рр. світове споживання насіння соняшнику здійснювалось основними виробниками даної сільськогосподарської культури і мало тенденцію до зростання (табл. 1).

Таблиця 1. Світове споживання насіння соняшнику у 2012-2017 МР, тис. т.

Країна	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017 (прогноз)
Аргентина	2,37	2,28	2,80	2,83	3,05
Росія	8,05	10,09	8,67	9,07	10,37
Туреччина	1,81	2,01	1,67	1,45	1,61
Україна	8,71	10,90	10,46	11,86	13,56
Частка України у світовому споживанні, %	24	26	26	29	30
Європейський Союз	7,19	8,00	8,66	8,17	8,62
Інші країни	7,68	8,09	7,25	7,53	7,45
Всього (світ)	35,81	41,37	39,53	40,91	44,66

Джерело: побудовано на основі [5]

Оцінка динаміки споживання насіння соняшнику вказує на те, що частка України була найбільша і знаходилась в межах 24-30 %. Найменшими споживачами соняшнику були Туреччина та Аргентина. Якщо аналізувати тенденцію споживання соняшнику в світі загалом, то з кожним роком вона збільшувалась. За 2012-2016 МР загальне світове споживання насіння соняшнику суттєво зросло на 24,7 % (з 35,8 до 40,9 тис. т.). Максимального обсягу світове споживання насіння соняшнику сягнуло в 2013-2014 МР – 41,3 тис. т., мінімальний обсяг споживання – 35,8 тис. т. (2012-2013 МР). Порівнюючи світове виробництво й споживання насіння соняшнику в зазначеному періоді, можна зробити висновок, що вироблений продукт повністю споживається на світовому ринку [5].

Існує велика різниця між основними країнами-імпортерами й країнами-експортерами соняшнику. Зокрема, такі країни як Німеччина та Нідерланди мають великі обсяги імпорту олійних культур, зокрема соняшнику (рис. 1). Порт Роттердам, що знаходиться в Нідерландах відіграє ключову роль в якості центру торгівлі і ціноутворення продукції соняшнику. Саме тут відбуваються процеси переробки соняшникової продукції, яку потім відправляють в інші країни Європи.

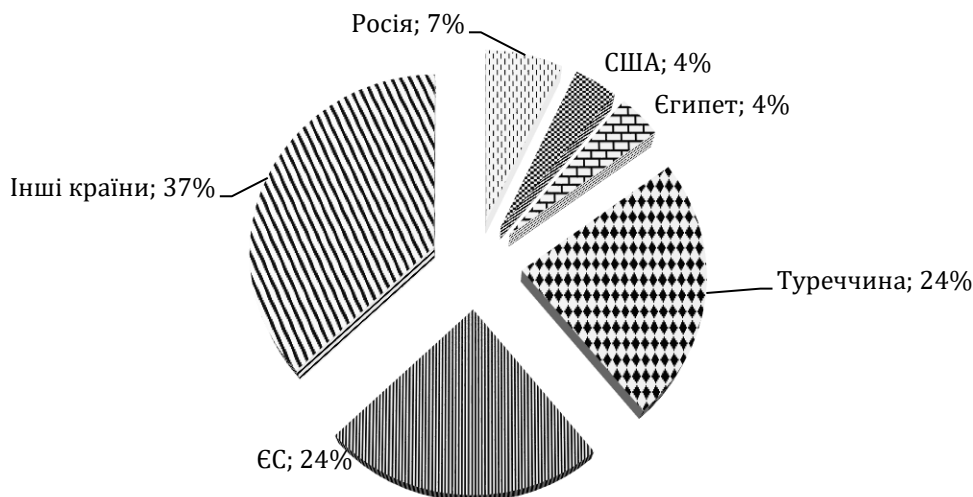

Рис. 1. Світові імпортери насіння соняшнику у 2015-2016 МР

Джерело: розроблено на основі(6)

Велика частина експорту європейського ринку олійних культур торгується за внутрішньо європейськими напрямками (рис. 2). Поступовий перехід на ринки Східної Європи був виявлений в останні роки, у зв'язку з ростом ринкового попиту і доходів споживачів. Прикладом може служити Румунія, де зросли потужності із переробки олійних. Європейські торгові центри такі, як Нідерланди, відіграють важливу роль на цьому ринку і будуть поступово розширювати свою діяльність на цільових перспективних ринках Східної Європи [6].

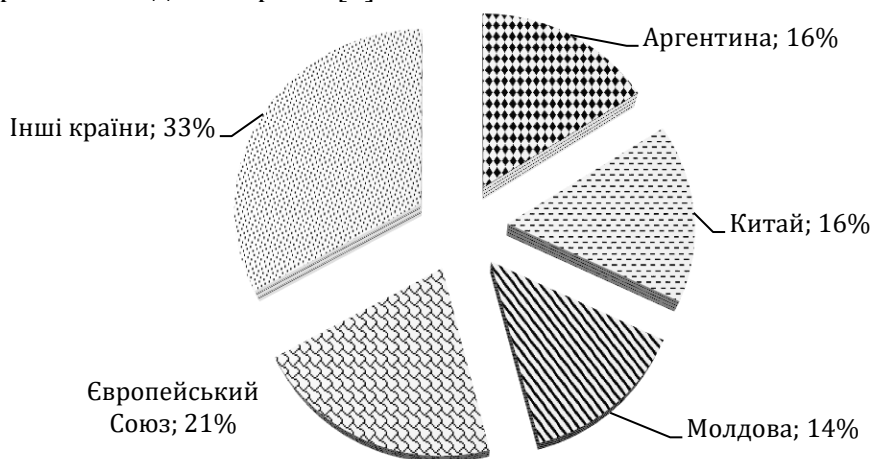
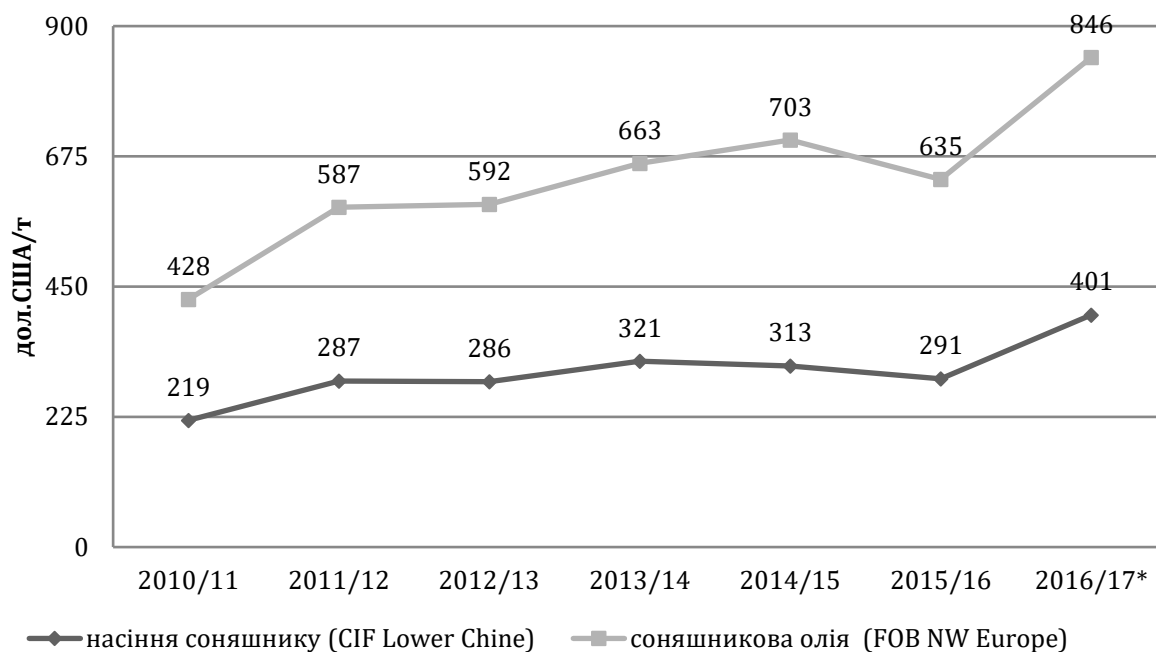

Рис. 2. Світові експортери насіння соняшнику у 2015-2016 МР

Джерело: побудовано на основі(6)

З огляду на поточні цінові тренди (рис. 3), загальне зниження спостерігалось в 2015-2016 МР сезонність ринку, а пікові значення в 2016-2017 МР. Скорочення врожаю спричиняє зростання цін на 4-7 % [7].

Ціни на соняшкову олію змінюються пропорційні цінам на насіння, адже останнє є сировиною для переробки. Найбільшою ціна на насіння соняшнику була в 2014-2015 МР і сягала 703 \$/т, на соняшкову олію в 2013-2014 МР – 321 \$/т [6, 7].

* – не уточнені дані.

Рис. 3. Динаміка світових цін на соняшник МР

Джерело: побудовано на основі [6]

Ціни на соняшник формуються під впливом світових біржових цін на олійні. Упродовж 2015–2016 МР спостерігалось коливання цін на соняшник. Якщо в жовтні 2015 року ціна угод на Роттердамській біржі (Нідерланди) на умовах CIF становила 464 \$/т, в листопаді того ж року підвищилася до 478 \$/т, а потім мала тенденцію до поступового зниження. Так, до серпня 2016 року соняшник втратив в ціні \$74 на кожній тонні. Загалом середні світові ціни на соняшник 2015–2016 МР зросли порівняно з попереднім сезоном майже на 3 % [6, 7].

Ціни на соняшкову олію теж мали тенденцію до зниження. Якщо в жовтні минулого року угоди купівлі-продажу на Мінеапольській біржі (США) на умовах FOB уклалися за ціною 1,58 тис. \$/т, то у вересні поточного року становили 1,27 тис. \$/т. В свою чергу, середні світові ціни на соняшкову олію 2015–2016 МР залишались нижчими порівняно з попереднім сезоном на 13 % [6, 7].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Соняшник і продукція його переробки є важливими експортними товарами нашої держави, що забезпечує значні надходження валютних коштів від реалізації на світовому ринку. Тому, ефективний захист національних виробників повинен ґрунтуватися на підтримці, у першу чергу, конкурентоспроможних вітчизняних підприємств переробної промисловості для накопичення ними фінансових ресурсів, практичного досвіду, важливих для виходу на зовнішні ринки. Саме ці заходи будуть сприяти прозорому формуванню вітчизняних цін на даний вид продукції. При такому підході захист внутрішнього ринку соняшнику в Україні виступатиме, як важливий елемент національної експортної стратегії. У свою чергу, розвиток експортного потенціалу забезпечить довгострокові стимули для модернізації і підвищення конкурентоспроможності економіки країни.

Список літератури

1. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків: монографія / [за ред. Л. О. Примостки]. К.: КНЕУ, 2014. 424 с.

-
2. Сохацька О. Концептуальні засади ціноутворення на ф'ючерних ринках. Банківська справа. 2000. № 5. С. 29–32.
 3. Яворська В. О. Теоретичні аспекти використання фундаментальних чинників у дослідженні біржової кон'юнктури. Науковий вісник НУБІП України. 2013. № 181 (2). С. 342–346.
 4. Chris Hurt. Clues to Future Crop Economics From the Past. Purdue agricultural economic report. April 2015. P. 7-12. URL: <https://ag.purdue.edu/agecon/Documents/PAER.April.2015.pdf>.
 5. International Trade Statistics. URL: <https://comtrade.un.org>.
 6. World Agricultural Supply and Demand Estimates. URL: <http://www.usda.gov>.
 7. Формування ринкових відносин в Україні URL: <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/publish/2889/>
 8. Інформаційний сайт AgroOnline. URL: <https://agro-online.com.ua>.

References

1. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків. [Provision and maintenance of financial links: монгопafia]. (2014). In *Промітки*, L. O. ed. KNEU. Kiev. Ukraine.
2. Сохачька, О. (2000). «Synthesictic for the production of fungicide pins. Bank account». *Bankivc`ka sprava*. no. 5. pp. 29–32.
3. Яворс`ка, V. O. (2013). «Applied Accepts of the Acquisition of Fundamentals in the Diligence of the Negative Conjunctuation». *Naukovy`j vicny`k NUBIP Ukrayiny`*. no. 181 (2). pp. 342–346.
4. Chris Hurt. Clues to Future Crop Economics From the Past. Purdue agricultural economic report. April 2015. P. 7-12. Available at: <https://ag.purdue.edu/agecon/Documents/PAER.April.2015.pdf>.
5. International Trade Statistics. Available at: <https://comtrade.un.org>.
6. World Agricultural Supply and Demand Estimates. Available at: <http://www.usda.gov>.
7. Formation of market relations in Ukraine. Available at: <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/publish/2889/>
8. Information site of AgroOnline. Available at: <https://agro-online.com.ua>.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2018 р.